

Ideově výchovná práce a vojenská kázeň

Kázeň je jedním ze základních faktorů bojeschopnosti armády. B. Engels řekl, že armáda, která chce zvítězit, musí mít především vyšší kázeň než protivník. Proto kázeň armády stála vždy a stojí i dnes v popředí zájmu politických vedení států a velení armád. Ne jinak je tomu i u nás. Stranické a státní vedení naší socialistické republiky věnuje trvalou pozornost a péči morálně politickému stavu a kázní ČSLA. V dokumentech na výcvikový rok je další upevnění kázně jedním z klíčových úkolů.

Naléhavost upevňování kázně v ČSLA vyplývá z řady faktorů.

V letech 1968—69 v důsledku působení pravicových a oportunistických sil došlo k deformování socialistického vědomí lidí, značnému narušení státní, společenské a výrobní kázně, k znevažování socialistických zákonů a právního řádu, k povyšování soukromých, individuálních zájmů nad společenské, k otupování socialistických vztahů mezi lidmi a pěstování maloměřáctví. Střetnutí marxisticko-leninských sil s pravicovým oportunismem bylo střetnutí proletářské ukázněnosti a maloburžoazní živelnosti. Ne náhodou XIV. sjezd KSČ při hodnocení uplynulého vývoje konstatoval, že byl dovršen vítězný dvouletý zápas nového vedení strany a marxisticko-leninských sil proti pravicovému

vému oportunismu a antisocialismu za odstranění příčin krize, rozkladu, anarchie a nejistoty v naší společnosti. V rezoluci pak vytyčil jako jeden ze základních požadavků upevnit státní a občanskou kázeň.

S pozůstatky tohoto období se setkávéme ve vědomí lidí doposud. Jejich odstranění vyžaduje porazit pravicový oportunismus nejen politicky, čehož již strana dosáhla, ale i ideově. To znamená rozvíjet marxisticko-leninské uvědomění příslušníků armády, vychovávat je v duchu politiky strany, přísného plnění požadavků přísahy, řádů a nařízení.

V soudobých podmínkách narůstá úloha kázně a organizovanosti vojsk. Soudobá válka by byla válkou mnohamilionových armád vybavených složitou a různorodou technikou. Vyznačovala by se vysokou pohyblivostí a manévrovostí. Za těchto podmínek nabývá nesmírně na významu rychlost, přesnost a včasnost plnění bojových úkolů. Proto pojem kázně se stal obsažnější a hlubší.

Náčelník HPS Sovětské armády a vojenského námořnictva A. A. Jepišev zamýšlel se nad novými kritérii vojenské kázně v knize „Některé otázky stranicko-politické práce“ a napsal: „Vývoj vojensství i současná situace ve světě přinesly nová kritéria pro hodnocení vojenské

kázně, která musí být na nejvyšší úrovni a odpovídat převratným změnám ve vojenství a v charakteru soudobé války i úkolům udržování vysoké bojové pohotovosti všech příslušníků ozbrojených sil. Zároveň s růstem významu všeobecného vojenského pořádku a organizovanosti, přísného zachovávání zákonů, požadavků vojenské přísahy, řádů a rozkazů velitelů nesmírně vzrostla i úloha takových významných podmínek bojeschopnosti soudobé armády, jako je časová disciplinovanost, tj. schopnost vojáka, námořníka či vojenského kolektivu vyvíjet rychlou a přesnou činnost rozpočtenou na minuty a vteřiny, disciplinovanost osobní i kolektivní odpovědnosti příslušníků armády za splnění bojových úkolů, disciplinovanost vzorného a dovedného využívání složité bojové techniky a výzbroje při nejpřísnějším zachování příslušných předpisů, směrnic, technických pravidel a norem. Vznikla disciplinovanost

bojové služby, vyžadující od lidí značně morální a fyzické vypětí, soustředění všech jejich schopností a dovedností na splnění bojového úkolu. Vrostl význam mravních a volních vlastností vojáka, jako jsou čestnost, opravdovost, odvaha, obětavost a vědomí občanské a vojenské povinnosti.¹⁾

Tato nová kritéria si plně neuvědomují někteří příslušníci důstojnického sboru. Často se setkáváme s jejich názory, že se zaváděním složité techniky do výzbroje armády logicky narůstají počty kázeňských přestupků, nehod, havárií a katastrof. To je nemarxistický přístup ke kázní, protože ji chápou fatálně, osudově. Technický pokrok nevede, jak se domnívají, nevyhnutelně a zákonitě k růstu narušení kázně, ale klade nové, vyšší nároky na ni.

Na úroveň kázně působí i celá řada faktorů kádrového, materiálního a jiného charakteru.

Kázeň je historická kategorie. S rozvojem lidské společnosti, jejích výrobních sil objektivně a zákonitě narůstá potřeba a význam kázně. Socialismus vnáší kvalitativní zvrat do úlohy kázně ve společnosti, protože je první společenskoeconomickou formací budovanou uvědoměle, na základě vědeckého poznání zákonů společenského vývoje. Uvědomělý charakter kázně za socialismu zdůraznil V. I. Lenin slovy: „Komunistická organizace společenské práce, ke které je socialismus prvním krokem, se udržuje a čím dále tím více se bude udržovat svobodnou a uvědomělou kázní samých pracujících.“²⁾ Uvědomělá kázeň, vysoká organizovanost a rozmach iniciativy jsou mohutným zdrojem urychlování vývoje lidské společnosti.

Kázeň v socialistické společnosti a armádě je tedy novým, vyšším typem kázně, založené na uvědomělosti, oddanosti

věci socialismu, hlubokém pochopení své povinnosti a odpovědnosti za obranu socialistické vlasti a celého socialistického tábora. V socialistickém společenském řádu jsou základní podmínky pro vypěstování kázně, která odpovídá požadavkům soudobé moderní války.

Z uvědomělého charakteru kázně v naší armádě vyplývá i klíčový význam ideové a politické výchovy jejích příslušníků. Proto klade KSČ ve své vojenské politice mimořádný důraz na ideologickou práci v ČSLA a požaduje, aby byla uskutečňována v duchu marxismu-leninismu, politické linie strany a potřeb přípravy armády k obraně socialistické vlasti.

Ideovým základem formování a upevňování uvědomělé vojenské kázně je **výchova příslušníků ČSLA v duchu marxisticko-leninského světového názoru a politické linie KSČ**, přesvědčení o nezbytnosti její vedoucí úlohy v naší společnosti a armádě, správnosti její politiky a angažování se za její realizaci. Světonázorová

¹⁾ A. A. Jepišev: Některé otázky stranickopolitické práce, NV 1971, str. 201

²⁾ V. I. Lenin, Spisy, sv. 29, SNPL 1955, str. 414

výchova předpokládá zvládnout marxismus-leninismus jako ucelenou teorii v jeho třech součástech — marxistickou filosofii, politickou ekonomii a vědecký komunismus v jednotě s linií a praxí mezinárodního komunistického hnutí, KSSS a KSČ.

Světová výchova má mimořádný význam zejména pro vojáky z povolání. Pomáhá jim chápat zákony společenského vývoje a vojenství a tvůrčím způsobem využívat marxisticko-leninské teorie v praxi, při výchově vojáků, upevňování uvědomělé kázně a plnění úkolů bojové přípravy. Při upevňování a prohlubování světového názoru má pro náš důstojnický sbor v současných podmínkách klíčový význam studium ideově teoretického odkazu V. I. Lenina.

Vojákům základní služby jsou základy marxisticko-leninského světového názoru vštěpovány především pomocí třídního objasňování klíčových otázek současné epochy — místa a poslání světové socialistické soustavy, mezinárodního komunistického a dělnického hnutí a národně osvobozenického boje národů v současném světovém vývoji; zákonitosti vývoje lidstva ke komunismu; poslání socialistických armád v boji proti imperialismu.

Zkvalitnit výchovu k vědeckému světovému názoru vyžaduje zvýšit její teoretickou úroveň, ideovou čistotu a ofenzivnost v boji se soudobým oportunismem, revisionismem a buržoazní ideologií vůbec.

Souběžně s pěstováním vědeckého světového názoru, věrnosti a oddanosti vojáků věci socialismu, sehrávají důležitou úlohu ve výchově k vysoké ukázněnosti takové směry ideově výchovné práce, které bezprostředněji ovlivňují uvědomělý vztah k vojenské službě a vojenským povinnostem a vytvářejí v jednotkách takovou morálně politickou atmosféru, která nedovoluje neukázněným jednotlivcům narušovat kázeň. Jsou to především:

- odhalování agresivní podstaty imperialismu a z ní vyplývající nezbytnost socialistických armád;

- propagace požadavků soudobé války na vysokou ukázněnost, sladěnou činnost

jednotek a jednotlivců, přesnost plnění rozkazů a nařízení;

- objasňování ideově politických základů branného zákona, vojenské přísa-hy, řádů, nařízení a rozkazů velitelů a nadřízených;

- vlastenecká a internacionální výchova v duchu revolučních a bojových tradic strany, lidu a armády;

- popularizace nejlepších velitelů a vojáků, jejich zkušeností z výchovy a výcviku.

Jaké místo mají tyto otázky v naší výchovné práci?

Ukázněnost vojáků rozhodujícím způsobem ovlivňuje pochopení **poslání socialistické armády, smyslu a nezbytnosti vojenské služby**. Pravicově oportunistickým a protisocialistickým silám se u části mládeže podařilo zatemnit třídní antagonismus v mezinárodní vztazích, idealizovat soudobý imperialismus, podceňovat jeho agresivní podstatu a vojenskou hrozbu socialistickým zemím ze strany NATO. Tím došlo k oslabení politické bdělosti, podceňování potenciální možnosti imperialistické agrese a spolu s tím i k podceňování požadavků na vysokou pohotovost a kázeň.

Ideově výchovná práce musí ofenzivněji odhalovat třídní podstatu soudobého imperialismu, ukazovat co přináší lidstvu imperialistická politika rozpoutání válek, budování agresivních vojenských bloků, linie orientovaná na revizi nynějších hranic, podvrtná činnost proti socialistickým zemím a pokrokovým režimům mladých národních států a na základě toho pěstovat třídní nenávisť k imperialismu a mobilizovat vojáky ke vzornému a ukázněnému plnění vojenských povinností. Nesmí propustit bez povšimnutí ani jeden fakt o životě kapitalistických zemí odhalující protilidový, antisocialistický, militaristický charakter soudobého imperialismu.

Zásadní význam pro upevnění kázně vojáků má **pochopení jejího místa a významu v možné budoucí válce**. V soudobých podmínkách nabývá hlubšího smyslu

kázeň času, kázeň kolektivní a osobní odpovědnosti vojáků za splnění úkolů, kázeň při využívání moderní techniky a zbraní určená železným zákonem předepsaných normativů, technických pravidel, instrukcí a návodů. Vznikla kázeň bojových pohotovostních služeb.³⁾ Politicko-výchovná práce v naší armádě zůstává hodně dlužna vysvětlování těchto otázek. Požadavky soudobé války na vysokou kázeň, organizovanost a přesné plnění úkolů nejsou dostatečně vštěpovány do vědomí vojáků základní služby.

Významným zdrojem výchovy k uvědomělé kázni je **branný zákon, vojenská přísaha a řády**. Jsou zobecněním zkušeností socialistických armád, především Sovětské armády. V politickovýchovné práci je nutné docenit jejich význam pro přípravu vojsk k soudobému boji, odstranit živelnost, všeobecnost a někdy i nepolitičnost v jejich propagaci. Je nezbytné učinit propagaci základních požadavků vojenské přísahy a řádů, zejména jejich ideově politických stránek, trvalou součástí politickovýchovné práce.

Důležité místo v úsilí za uvědomělou kázeň má **výchova vojáků v duchu tradic ČSLA**, které jsou neoddelitelnou součástí dějinných revolučních zápasů českého a slovenského lidu za pokrok a národní osvobození a tradic strany vytvářených v boji za osvobození proletariátu, výstavbu socialismu a obranu jeho nemožností. Ve vlastenecké a internacionální výchově v duchu revolučních a bojových tradic ČSLA dosáhla, zejména v kampani k 50. výročí založení KSČ, nemalých úspěchů. Přesto jsou v této práci značné rezervy. Není pevně zakotven a cílevědomě rozvíjen systém práce s nimi a výchova v jejich duchu jako trvalá součást bojové a politické přípravy. Ve výchově ke kázni málo využíváme tradic úspěchů útvarů v úsilí za splnění úkolů bojové a politické přípravy.

Významnou součástí výchovy ke kázni je **popularizace nejlepších velitelů a vojáků**.

ků, zevšeobecnování a propagace jejich zkušeností. V každém útvaru jsou velitelé, kteří dosahují vysoké kázně, organizovanosti výcviku a života jednotek, jsou i vzorní a ukáznění vojáci. Nedostatek jejich propagace spočívá především v tom, že neukazuje cesty a prostředky, pomocí nichž dosahují vynikajících výsledků. Úkolem je učinit tuto oblast předmětem všeobecného zájmu velitelů a politických orgánů a dosáhnout toho, aby se zkušenosti nejlepších velitelů a vojáků staly majetkem všech.

Tyto směry ideově výchovné práce spolu s pěstováním a prohlubováním marxisticko-leninského světového názoru příslušníků armády jsou základem utváření uvědomělého charakteru vojenské kázně. Z něho vyplývají i cesty, prostředky a metody jejího upevňování. Hlavní z nich je metoda přesvědčování. Vyplývá z naší komunistické ideologie, z podstaty našeho společenského a státního zřízení a ze socialistického charakteru naší armády. Úkolem přesvědčování je stále aktivně ovlivňovat vojáky s cílem dosáhnout hlubokého pochopení marxismu-leninismu, politiky strany, poslání naší armády a formovat jejich politické a morální kvality. Přesvědčovat vojáky znamená rozvíjet v nich cit vysoké osobní odpovědnosti za obranu vlasti, vést je ke svědomitému plnění vojenských povinností, vysoké ukázněnosti, přesnému plnění požadavků bojové pohotovosti.

Přiznání metody přesvědčování za hlavní nevylučuje donucení. Donucení má však v naší armádě podřízený charakter. V. I. Lenin nazýval směšnými utopisty ty, kteří chtěli budovat socialistickou kázeň jen na uvědomění, a přesně vymezil vztah mezi přesvědčováním a donucením: „My musíme především přesvědčit a pak donutit. My musíme stůj co stůj nejdříve přesvědčit a pak donutit.“⁴⁾ To znamená, že nejprve je třeba vojákům objasnit úkoly, jejich smysl, cíl a cesty splnění a pak donutit ty, kteří je neplní. Bez tohoto objasnění ztrácí donucení smysl, protože

³⁾ A. A. Jepišev: Komunisté v armádě a námořnictvu, NV 1972

⁴⁾ V. I. Lenin, Spisy sv. 32, str. 217, SNPL 1955

potrestaný může chápat trest jako křivdu.

Přesvědčování a donucení jsou dvě různé metody výchovy. Rozdíl mezi nimi

spočívá ve specifice jejich vlivu na vojáky. Jejich správné využívání je základem úspěchu při upevňování kázně a organizovanosti života vojsk.

•

V uplynulém výcvikovém roce dosáhla ČSLA dobrých výsledků v politickovýchovné práci. Zvýšil se morálně politický stav vojsk i kázeň. Růst uvědomělosti se projevil v masovém rozvoji iniciativy a aktivity příslušníků armády a v kvalitnějších plnění úkolů bojové přípravy.

Dosažená úroveň kázně však není adekvátní vynaloženému úsilí v politickovýchovném působení a růstu uvědomělosti. Zkušenosti ukazují, že podstatného zkvalitnění kázně nemůžeme dosáhnout jen zkvalitněním ideologické práce či seberadikálnějšími opatřeními na některém nebo i několika úsecích práce. Kázeň, nenarušitelný vojenský pořádek a organizovanost jsou výsledkem celého komplexu vzájemně skloubených a doplňujících se výchovných a organizačních opatření velitelů a politických orgánů, podporovaných organizacemi KSČ a SSM.

Z těchto skutečností vyplývá klíčová úloha velitelů všech stupňů v boji za kázeň. Zásadní vliv na vysokou ukázněnost vojsk mají podmínky výkonu vojenské služby, organizace výcviku, životních podmínek i odpočinku vojáků. V. I. Lenin říkal, že naše morální síla se může proměnit v materiální jedině v podmínkách velkolepé organizace. To znamená, že hluboká a všestranná ideově výchovná práce přináší jen tehdy své výsledky, jestliže je podepřena odpovídající organizátorskou prací velitelů. To jsou od sebe dvě neoddelitelné stránky věci. Po velitelské linii kázeň je upevňována pří-

nou organizovaností života vojsk podle řádů; vysokou náročností velitelů a současnou péčí o podřízené, příkladností velitelů; správnou kázeňskou praxí; naplňováním výchovné funkce výcviku.

Vojáci při vysoce organizovaném, cílevědomém a promyšleném, všestranně zabezpečeném výcviku získávají nejen potřebné vojenskoodborné a technické znalosti, ale současně s tím i potřebné morálně bojové kvality, učí se bezpodmínečnému plnění vojenských řádů, rozkazů a nařízení svých velitelů, v praxi se přesvědčují o nezbytnosti přísného dodržování vojenské kázně a získávají potřebné návyky ukázněnosti.

Zkušenosti ukazují, že základní cestou k dalšímu podstatnému upevňování kázně je společné úsilí velitelů, politických orgánů, stranických organizací i organizací SSM, jejich komplexní, cílevědomé a jednotné působení.

Základem jejich práce i nadále zůstává usnesení ÚV KSČ „K některým naléhavým otázkám kázně v ČSLA“ z roku 1964, které je komplexním pohledem na její stav, cesty a prostředky jejího upevňování a vytyčuje před ČSLA závěry platné i v současných podmínkách. To vyžaduje na všech stupních velení soustavně analyzovat její stav, přijímat účinná opatření, vytvářet podmínky pro jejich realizaci a připravit k jejich prosazování velitelské a politické orgány, vojenské soudy, prokuratury a ostatní orgány, které se podílejí na upevňování kázně.